

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Mundus Aspectabilis Philosophice Consideratus

Falck, Joseph

Augustae Vindelicorum, 1740

Audiuntur Peripatetici.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95848](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95848)

corpus constituat, unâ cum alia quadam comparte substantiali cum ipsa penetrata, intimèque unita, quam formam appellant, & per hanc ignis differt ab aqua: atque hæc forma pars est nobilior compositi, ac radix certorum accidentium & proprietatum alicui toti debitorum, quæ forma in generatione corporis naturalis producit de novo ex nihilo sui, non tamen ex nihilo subjecti; in corruptione verò ejusdem corporis destruitur.

Unde materia hæc neque est quid, neque quantum, neque quale per seipsam: non est *quid*, hoc est, se sola non est substantia completa, sed insuper requiritur forma substantialis. Neque est *quantum*, hoc est, per se non est extensa & impenetrabilis, sed per accidens superadditum, quod quantitatem appellant. Neque est *quale*, id est, per se nec est calida nec frigida, sed id habet per qualitates superadditas. Est tamen potentia passiva potens hæc omnia recipere: fit enim *quid* seu substantia completa, v. g. ignis per formam substantialem ignis superadditam: fit *quantum* per quantitatem: fit *quale* per qualitatem, v. g. per calorem. Quare prima rerum corporearum principia sunt primò hæc materia, quæ est primum uniuscujusque subjectum; deinde forma substantialis absoluta, quæ materiam ad speciem entis determinat, estque radix aliorum accidentium, quæ in tali composito reperiuntur.

CAPUT II.

De minimis materiæ particulis seu primis
Corporum elementis.

Varias vidimus de Mundi principiis Philosophorum sententias, felix ille, qui velut apes ex flosculis colligit, quod est optimum. Aliquas jam annotationes addidi in præcedentibus, nunc omnia rimari oportet profundius. Colligitur imprimis ex rationibus adductis, materiam primam in partes minimas divisam esse, atque in hoc facile conveniunt omnes: has particulas Philosophi vocant prima miscibilia seu elementa, sive illa sint Peripatetica, sive Cartesiana, sive Chymica, sive Atomistica, aut alterius speciei; nam multiplicis generis esse existimo, ut patet, tum ex mixtorum compositione & resolutione, tum ex ipsis elementis in se consideratis. Jam cardo difficultatis in hoc vertitur, utrùm hæc elementa composita sint ex materia & forma, uti volunt Peripatetici; an simplicia per se sensibilia sine forma realiter absolute distincta, uti volunt Recentiores, quocunque alio nomine vocentur. Et quidem duplici via procedi potest, ratione nimirum & experientiâ, deinde etiam Auctoritate. Utriusque partis argumenta referam fideliter, & paucis, quid melius videatur, explicabo.

§. I.

Quid ratio & experientia doceat circa prima corporum elementa?

Audiuntur Peripatetici.

Compositionem elementorum probant Peripatetici ex eorum generatione & corruptione. Imprimis quando producit ignis ex oleo, pulvere nitro,

D

trato,

trato, spiritu vini rectificato, & similibus, si non generatur de novo, debuit prius in huiusmodi mixtis latuisse totus; hoc autem videtur incredibile; quis enim credat in oleo, cuius natura frigida, quod proinde sumptum refrigerat, & temperat ardorem vulnere, nec ullum dat ignis aut caloris indicium, quis inquam credat in tali oleo tot latere flammæ, quot per plures horas inde produci conspiciuntur, quæ in modica olei quantitate secundum calculum P. Franc. de Lanis ad 27000. numerantur? Similiter pulvis pyrius, qui videtur frigida naturæ, & propterea temperandis caloribus adhibetur, in modica tamen quantitate tantam concipit flammam, ut evertendis propugnaculis sufficiat; quis jam credat tot ibidem latuisse igniculos?

Ad hæc R. Atomistæ, 1. igniculos ideo non dare sui indicium, quia sunt dispersi & velut carceribus conclusi, qui nulla clave referari possunt, quam ignea; sicut sola Regis aqua ex liquidis menstruis auri compagem solvit, solus ignis vitri plexus texturamque disjicit, & aqua solo calore è glacie elicitur. 2. Non ibidem esse tantum ignem, quantus creditur, quod patet ex fuligine & fumo, qui cum flamma erumpit. Nec refert, quod flamma appareat magna; potest enim ignis exiguus summopere rareferi & dilatari, ac per celerem motum oculos decipere, quasi magnum occuparet spatium. Si enim aer teste Wallisio ad spatium octies millies majus potest dilatari: si corpuscula grani thuris possunt aulas & basilicas implere: si granum cupri vel æris aquâ forti, aut salis ammoniaci spiritu dissolutum tantam aquæ copiam potest viridi colore imbueri, ut illa sic colorata partibus constet faciliè 256806. quarum singulæ sua magnitudine grani dissoluti molem æquent, uti testatur Boyleus: si unum ligni nephritici granum in sua divisum corpuscula aquæ granis teste Franc. de Lanis minimum 57723. eo, quo solet, colore probè saturandis sufficit: si 40. libræ ferici, quæ filo continuato sufficerent ad cingendum totum terrarum orbem, in quibus proinde Grimaldus numerat particulas sensibiles 695100000000. saturantur rubrâ ligni Brasili tincturâ, quin tamen serico ponderis incrementum sensibile accedat, aut sensibile quid decedat ligno: cur igitur ignis corpus omnium subtilissimum non poterit etiam modicus ad tantum extendi spatium, quantum flamma visibilis exhibet?

Contra 1. Resp. sic insurgunt Peripatetici: quis credat igniculos latentes in pulvere pyrio non posse illos carceres effringere, cum postea collecti integras turres subvertant? cur nulla contusione possunt inde liberari? aut si requiratur clavis ignea, cur una scintilla exterius applicata plus habet virtutis, quam centies mille interius applicatæ? Deinde si modica quantitas spiritus vini accendatur, sufficit ad calefaciendam intensissimè integram aquæ amphoram, ubi longè magis dispersi sunt igniculi; cur igitur in spiritu vini non sentitur calor, ubi igniculi sunt magis collecti? dices fortè, quia non sunt in motu: sed quis motum impedit, cum vini spiritus sit aquâ liquidior, & ibidem in magna sint copia? si enim spiritus sit rectificatus, in flammam videtur abire totus,

Ad alteram R. negare equidem non possunt Peripatetici, quod modicum possit dilatari plurimum; nam etiam ipsi, quantumcunque extendant aut multiplicent flammæ, debent fateri harum materiam fuisse in oleo conclusam; modicum igitur potest dilatari plurimum. Quare ut tollatur ambiguitas, dicendum erit, hoc esse modicum habita ratione expansionis, non quantitatis olei, cuius partes perenni effluvio globulorum instar ascendunt, & in flammam expanduntur; si ergo non generetur, multum ignis lateat necesse est: quod iterum ex alio capite repugnare videtur; si enim ad Spagyricorum analysim pro-

voce-

vocemus; testantur Burgundi & alii, spiritum vini magna ex parte converti posse arte chymica in phlegma insipidum seu aquam, & ex 10. uncis olei per 24. distillationes iteratas, tantum terræ & aquæ multo sale volatili imprægnatæ fuisse eductum, ut duæ tantum uncia olei magis diluti superessent, ex quo conficitur, ignem illum, qui potuisset ex oleo accenso obtineri, non prius latuisse totum, adeoque generabilem esse; vel si latuit, per distillationes fuisse in aquam & terram conversum, atque ita esse corruptibilem. Rursus teste Boyleo mercurii libra ferè in libram aquæ conversa est; aqua verò pluvialis in terram albicantem, quam virgineam vocant, abiit tota, si octavam partem excipias. Helmontius carbonem reduxit in aquam, sulphur vel in aquam, vel in pulverem terreum, nitrum quoque in terram convertit, & ex his tribus constat pulvis nitratus. Imò affirmat Helmontius, se ope liquoris potentissimi, quem plerumque *Alckahest*, alicubi etiam ignem gehennæ appellat, posse omnia demum corpora resolvere in meram aquam.

Sed quid Spagyricis opus est, cum aliæ suppetant experientiæ. 1. ut testatur Strabo & Cæsalpinus, in fodinis adamantum, sulphuris, metallorum, post aliquod tempus hæc renascuntur omnia, quamvis prius inde fuerint extracta: ergo signum est terram in ista mutari. 2. Limo terræ tanquam ignis pabulo lignorum inopiam solantur Batavi: ergo terra in ignem converti videtur. 3. Plures plantæ & arbores præsertim salices potissimum crescunt prope aquas, quis existimabit illas solis particulis heterogeneis aquæ permixtis nutriri, & nihil aquæ aut terræ in earum substantiam converti? & hic locum habet salix Helmontii. 4. Idem dicendum de multis piscibus, qui diu solâ aquâ vivunt & crescunt, ut de uno testatur Rondelius, qui per tres annos in vitro aquâ pleno conservatus est. Idem de aliis animalculis præsertim viperis solo aëre diu viventibus ab aliis asseritur. 5. Ægrotum per 60. dies quotidie reddidisse aquæ libras 60. Schottus est Auctor: cum ergo cibus esset modicus, aër attractus mutatus est in aquam. 6. In Plinio legimus, terram lupis fame rabidis cedere in alimentum. Quæ omnia juxta Peripateticorum mentem luculenter probare videntur elementorum generationem atque corruptionem, atque adeo illa non esse corpora simplicia, sed composita ex materia & forma realiter distincta.

Audiuntur Atomistæ.

Atomistæ invertunt argumentum, & sic contra Peripateticos disputant: Elementa nec generantur, nec corrumpuntur: ergo sunt simplicia. Utramque partem ex eo probant, quod sæpius non possit assignari causa produciens aut destruens elementa; cum ergo in lucem protrahuntur, prius latebant; cum disparent, attenuantur tantum & dissipantur, non verò corrumpuntur. Prima pars probatur 1. Ex pyrite successivè excutiuntur plures igniculi per allisionem chalybis; sed chalybs frigidus non potest producere ignem, nec motus substantiam: ergo debuerunt prius latere. 2. Ossâ Leonum, pelles fricatæ felium, quin etiam capilli aliquorum hominum manè post somnum eventilati igniculos emittunt. 3. Populi Americani lignum tamdiu circumagunt in alterius ligni fissura, donec accendatur. 4. Fœnum humidum sæpe flammam concipit. 5. Calx viva, si affundatur aqua, eam statim reddit bullientem. 6. Crystallus montana, dum ad circumactam cotem limatur, etsi aqua super cotem semper defluat, constanter tamen cæruleam spargit flammulam, quæ in